

Ludmiła Sińkowa

Białoruski Uniwersytet Państwowy

Mińsk

<https://orcid.org/0000-0001-7848-2407>

Пафас творчасці “белавежцаў” у сітуацыі беларуска-польскага памежжа

Сітуацыя беларуска-польскага памежжа на Беласточчыне сапраўды адмысловая. Беларусы жывуць тут, ля Белавежскай пушчы, з часоў Вялікага Княства Літоўскага і І Рэчы Паспалітай. І не раз беларусы, застаючыся на ўласнай сядзібе, мусілі мяняць сваё грамадзянства і дзяржаўную прыналежнасць. Не раз заваёўнікі прыходзілі на гэтую зямлю. І заўсёды з уласнымі імператывамі. Але нават пасля сусветных войнаў, што выганялі людзей у бежанства, беларусы не выракаліся сваіх палеткаў і сваёй пушчы, а вярталіся да іх з выгнання. Людзі ішлі ў родныя мясціны з далёкіх краёў, са збройных шыхтоў, з лагераў і высылак. У XIX–XX стагоддзях апыналіся ў дзяржавах з уладай або прускай, расійскай, польскай, або беларускай ды савецкай беларускай, або нямецкай. З 1945 года – польскай прасавецкай, а з 1989-га, пасля скасавання СССР, – польскай. На сёння (з 2004 года), будучы часткай Польскай Рэспублікі, Беласточчына ёсць і часткай Еўрапейскага саюза.

Як у такіх варунках развівалася літаратура на Беласточчыне?

Найперш яна адлюстроўвала быццё. Яна была прыстанкам і адхланнем для беларускай душы. Была праўдзівым люстэркам радасцяў і засмучэнняў непераможнага жыцця, якое тут заставалася самім сабою ва ўсе часы. Усе тэмы, што цікавяць чалавека, які рэфлексуе – з юначых год і да сёвай сталасці, адлюстраваліся ў творчасці “белавежцаў”.

Ды з-за згаданага месцазнаходжання на скразняках вялікай гісторыі, здавалася б, душа беларуская магла і выстыць, мог і сам дух

беларускі выветрышца. Сапраўды, ці не запанавала ў беларуса-“бела-вежца”, жыхара сучаснай Польшчы, светаадчуванне “няпэўна-памежнае”, “транзітнае”, пра якое шмат пішуць тэарэтыкі посткаланіялізму?

Відавочна ж, што ў свеце адбываецца ўсё больш глыбокае “расхістанне ідэнтычнасці” чалавека. Глобалісты робяць акцэнт на тым, што разбураецца найперш нацыянальная ідэнтычнасць. Згодна з тэорыяй, *памежны інтэлектуал жыве ў цэлым свеце, а не ў пэўнай культуры або краіне*¹; і асноўным сюжэтам, нават метасюжэтам сучаснасці ўсё больш выразна робіцца наратыў сустрэчы з іншым, інакшасць і яе зняцце (або не-зняцце)².

Аднак жа ніякая тэорыя, як вядома, не роўная размаітаму жыццю. Яна (як сказана ў “Фаўсце” Гётэ), *...сухая, дружа мой, / а дрэва / жыцця заўсёды вечна зелянее* (пераклад Васіля Сёмухі). Абагульняючы факты, кожная тэорыя непазбежна спрашчае ўніверсум; яна скіраваная толькі на адну іпастась шматграннай ісціны, дапамагаючы нам спасцігаць найперш заканамернасці. Тэорыя ніколі стоадсоткава не супадае з рэальнасцю – і тым больш з практыкай у такой сферы, як духоўнае, духоўнасць.

І варта толькі, у згодзе з тэорыяй, уявіць сябе па-за нацыянальным, наднацыянальным, бадай што гамункулусам з прабіркай, як адчуеш, што тым самым ты абражаеш радавод сваіх бацькоў, зусім канкрэтных сваіх продкаў. А калі паспрабуеш адчуць сябе татальна няпэўным, транзітным, прамежкавым-памежным, дык адразу ж трапіш у сілкі, як мінімум, неўрастанні ды хранічнага кагнітыўнага дысанансу, бо роля “свайго сярод чужых, чужога сярод сваіх”, адчуванне няздатнасці да выбару – гэтая роля і гэтае адчуванне згубныя для псіхікі. “Чалавекам свету” добра пачувацца толькі тады, калі ўнутры сябе таксама маеш свой свет, сваё духоўнае апірышча.

Ды і спроба зусім абясцэніць, абвясціць архаікай этнічны складнік і яго ролю ў жыцці сучаснага глабалізаванага грамадства (яна асабліва рэзка вылучылася на пераходзе з XX у XXI стагоддзе), дарэчы, ужо цалкам выявіла сваю заганнасць. Бо этнічныя праблемы ў сучасным свеце не толькі не размыліся, не сплылі, а абвастрыліся надзвычайна. Апафеоз прамежкавасці, маргінальнасці, у тым ліку нацыяналь-

¹ М. Тлостанова, *Постсоветская литература и эстетика транскulturации*, Москва 2004, с. 10.

² Я. Чыквін, *Далёкія і блізкія. Беларускія пісьменнікі замежжа*, Беласток 1997; Я. Чыквін, *Па прызванні і абавязку*, Беласток 2005, с. 21.

най, у рэальным жыцці дэструктыўны і правакатыўны. А вось павага да нацыянальнай культурнай традыцыі заўсёды будзе засцерагаць і ад энтрапіі, і ад залішняй агрэсіўнасці.

Уладзімір Гніламёдаў, аўтар артыкула “Літаратурнае жыццё на Беласточчыне” ў акадэмічнай “Гісторыі беларускай літаратуры XX стагоддзя” ў 4 тамах, 6 кнігах (далей – ГБЛ), выданай у Мінску, смела сцвярджае: *Польшча – краіна дзвюх літаратур: польскай і беларускай. Іншыя нацыі Польшчы не дасягнулі такой значнасці, заўважнасці ў Еўропе, як польскія беларусы*³.

І сучаснае сацыялагічнае літаратуразнаўства па П’еру Бурдзье, калі б узялося за вывучэнне гэтага пытання, выснову акадэміка Гніламёдава пэўна пацвердзіла б. Бо статыстыка пазіцый белавежцаў у польскім літаратурным полі ўражвае. Ужо да 55-годдзя “Белавежы” Галіна Тварановіч змясіла ў друку артыкул “Беларуская літаратура ў Польшчы”⁴ з яскравымі ацэнкамі ў лічбах плёну братоў-беларусаў; а ў часопісе “Тэрмапілы” за мінулы, 2017, год пададзены бібліяграфічны спіс ад сяброў “Белавежы” з 265 назваў⁵. І гэта толькі значныя аб’ёмам, рознажанравыя кніжкі і зборнікі, а таксама салідныя часопісы, якімі найбольш апекаваўся, мяркуючы па бібліяграфічных апісаннях, цяперашні старшыня аб’яднання “Белавежа”, прафесар Ян Чыквін. Тут яшчэ не ўлічана бягучая публікацыйная плынь! Яна, плынь, найважная, бо літаратура – гэта не толькі аўтары і выданні, але і разгалінаваная камунікацыя. Літаратуры, і асабліва беларускай, для нармальнага развіцця патрэбен жывы агульнакультурны працэс – са сваімі стратэгіямі ды мэтамі. І ён тут створаны. Уражвае аформленасць і сталасць розных беларускіх культурных інстытуцый, самавітая чыннасць беларусаў у Польшчы. Як сказаў бы французскі калега Бурдзье, навідавоку – салідны сімвалічны капітал: духоўны, нятленны...

Канешне, за гэтым стаіць вялікая, напружаная і натхнёная, творчая і арганізацыйная, індывідуальная і супольная праца – ужо як мінімум трох пакаленняў “белавежцаў”: натуральна, што літаратурна-мастацкае аб’яднанне “Белавежа” выпявала разам з асяродкамі

³ У. Гніламёдаў, *Літаратурнае жыццё на Беласточчыне*, [у:] *Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя*, У 4 т., 1986–2000, Мінск 2003, т. 4, кн. 2, с. 721.

⁴ Г. Тварановіч, *Беларуская літаратура ў Польшчы*, [online], <http://www.tbm-mova.by/monitoring22.html> [доступ: 09.05.2017].

⁵ *Бібліяграфія (1958–2016). Беларускае літаратурнае аб’яднанне «Белавежа»*, «Тэрмапілы» 2017, № 21, с. 275–295.

Беларускага Грамадска-культурнага Таварыства ў Польшчы і беластоцкага штотыднёва “Ніва” ...

Цяжкога на шляхах белавежцаў было нямала. Пасля Другой сусветнай вайны збег гістарычных падзей практычна вяртаў духоўнае жыццё беларусаў беластоцкага рэгіёну назад: з сярэдзіны XX стагоддзя ў яго пачатак. Літаратурную чыннасць давялося пачынаць ні бы ab ovo: пасля Гарэцкага, Аляхновіча, Тарашкевіча, Абдзіраловіча, Жылкі, Танка, Брыля – пачынаць ізноў з таленавітых самародкаў. Прыцягваюць увагу такія імёны з альманаха “Белавежа”, № 1 за 1965 год (вылучаныя Галінай Тварановіч), як Антоць з Лепля, Уладзіслаў Дваракоўскі, Уладзімір Паўлючук, Сымон Раманчук, Вінцук Склубоўскі, Янка Целушэцкі, інш. “Белавежцам” як быццам было наканавана ізноў вярнуцца на кругі тутэйшасці і з рунню новых талентаў вырашаць тую ж праблему нацыянальнай ідэнтыфікацыі, якую ўжо адрэфлексавалі ў першай трэці мінулага стагоддзя нашы класікі, у тым ліку лідары Заходняй Беларусі.

Зрэшты, з часоў Скарыны ўся беларуская літаратура не раз трапляла ў вязмо падобных гістарычных абставін, але кожны раз адраджалася нанова!

Неўзабаве за афіцыйнымі межамі БССР у 1956 годзе з’явілася беластоцкая “Ніва” на чале з Георгіем Валкавыцкім. Аналогія найперш з вопытам і пафасам славутай газеты “Наша Ніва” (1906–1915) узнікае непазбежна. Можна заўважыць таксама перазовы “белавежскай” літаратуры з пафасам савецкіх лірыкаў часоў “адлігі”. І ўсё ж з традыцыйна-беларускай стылістыкі – патрыятычнай, шчырай, зямной ды звязанай з народнай смехавой культурай, пачыналі ў Польшчы амаль усе “белавежцы”: ад самых старэйшых да рэзкага Сакрата Яновіча, праніклівай Міры Лукшы, іншых.

Прыгадаем таксама, што пачынаць беластоцкай “Ніве” давялося не ў часы пасіянарнага ўздыму народаў на ўскрайках Расійскай імперыі, якая развальвалася, а ў часы пасляваеннай хрушчоўскай знешняй палітыкі. Як тое ўплывала на беларускую чыннасць у Польшчы, з досціпам расказана ў аўтабіяграфічных кнігах Г. Валкавыцкага “Віры. Нататкі рэдактара” (1991), “Белая вязь” (1998). Функцыянальна беластоцкая “Ніва” адыграла тую ж ролю, што і яе папярэдніца: яна згуртавала культурныя сілы. Але, акрамя гэтага, беластоцкая газета зрабілася не архаічнай, а сучаснай, больш смелай у адлюстраванні, напрыклад, прыватнага жыцця асобы, яе інтымных праблем, чым друк у БССР. Беластоцкая “Ніва” зрабілася адным з самых паспяховых выданняў у Польшчы, была папулярнаю ў Савецкай Беларусі.

Айчынныя пісьменнікі яе актыўна выпісвалі; з прыемнасцю чытаецца яна і сёння. Згадаем тут імёны яе актыўных стваральнікаў: гэта Г. Валкавыцкі, Я. Жамойцін, В. Швед, С. Яновіч, В. Луба, Я. Мірановіч, Я. Вапа, У. Гайдук, М. Лукша, Ю. Туронак, А. Латышонак, інш.

У выніку акадэмічная ГБЛ падае такую ацэнку творчым набыткам “белавежцаў” ад У. Гніламёдава: *Можна гаварыць пра існаванне дзвюх беларускіх літаратур у адной: айчыннай беларускай і польскай беларускай*⁶.

Калі так, то якая ж яна сёння, “польская беларуская”?

Азначэнне, парадаксальнае з пункту гледжання фармальнай логікі, бяру ў двукоссе як аказіяналізм: ён будзе зразумелы для таго, хто глядзіць на розныя беларускія анклавы-рэгіёны з метраполіі... Яшчэ варта згадаць тут, што на зыходзе ХХ стагоддзя не толькі літаратуру Польшчы з беларускімі маркёрамі рознага ўзроўню, але і такую літаратуру ўсяго беларускага замежжа – блізкага і далёкага, прычым як у прасторы, так і ў часе, – актыўна прапагандаваў знакаміты “заходнік”, ураджэнец Слоніма, прафесар, член-карэспандэнт НАН Беларусі Алег Лойка⁷.

Безумоўна, беларускае слова, народжанае ў дзяржаве польскай, адкрытае і ўважлівае да здабыткаў усяго ўніверсуму. Але найперш, канешне, літаратура “белавежцаў” угрунтаваная ў радаводную традыцыю, яскрава выяўленую Купалам (*Ад прадзедаў спагон вякоў мне засталася спадчына...*) і Коласам (*Вобразы мілья роднага краю, смутак і радасць мая...*). З непазбежным ростам польскіх і заходнееўрапейскіх уплываў найбольш запатрабаванымі з беларускіх скарбаў для белавежцаў сталіся набыткі М. Багдановіча па засваенні іншакультурнага вопыту, лірызм Я. Брыля, эстэтычная шырыня Максіма Танка, чый верлібр не стрыножыў нават сацыялістычны рэалізм, смелая апеляцыя да гісторыі У. Караткевіча, авангардызм А. Разанава. (Уплывы з польскай літаратуры – гэта больш спецыяльная тэма, што патрабуе асобнай гаворкі.)

Можна сказаць, што аптымальным арыенцірам у эстэтыцы для “белавежцаў” сучасных сталася вядомая эстэтычная аксіёма: ісці наперад – значыць расці на сваім грунце, беручы ўсё лепшае па-за ім.

⁶ У. Гніламёдаў, *Літаратурнае жыццё на Беласточчыне*, [у:] *Гісторыя беларускай літаратуры ХХ стагоддзя*, с. 721.

⁷ А. Лойка, *Роўнакутны трохвугольнік, або Ад Палямона да Максіма Танка*, Мінск 2003.

Нездарма, ствараючы выдатныя партрэты многіх слынных суайчыннікаў, Ян Чыквін і Аляксандр Баршчэўскі з асаблівай увагай пісалі артыкулы пра стыль ды шляхі Янкі Купалы і М. Багдановіча, Н. Арсенневай і Я. Юхнаўца, М. Сяднёва і Л. Геніюш, Максіма Танка і А. Разанава (Чыквін⁸), пра У. Жылку, Я. Германовіча і У. Сядуру-Глыбіннага (Баршчэўскі⁹)...

У набытках жа саміх “белавежцаў” прафесар Ян Чыквін таксама падкрэсліў уласна-беларускія адметнасці (гэта быў артыкул пра паэзію Уладзіміра Гайдуга). Тут вылучаны нацыянальныя “першаэлементы”, пэўныя “інтэлектуальна-маральныя коды”, па якіх можна пазнаць твор беларуса.

Беларуская ў літаратуры Польшчы, піша прафесар Чыквін, – гэта: – *паблажлівасць да людзей і сімпатыя ў адносінах з імі, – схільнасць да гумару, – пагоджанасць са знешнім светам, якая трансфармуецца часта ў пасіўнае сузіранне, – затым заземленасць, амаль язычніцкі культ прыроды, сімвалам якой у славянскіх народаў заўсёды была і ёсць жанчына. Ёй спяваецца гімн і праз яе ўсёй зямлі-прыродзе (“Ніва”, 1977, 10 ліп.). І яшчэ, на думку ўжо акадэміка Гніламёдава, беларускае там, дзе паэзія становяцца найўнасць і бескарыслінасць¹⁰.*

Безумоўна, усё гэта так. У беларускім менталітэце, вельмі часта траўмаваным, не з’явілася, аднак, зласлівасці і агрэсіўнага непрыняцця ўсяго небеларускага. Наадварот, развілася абвостраная прага суладдзя, гармоніі з сусветам, а таксама гатоўнасць разумець жывое і спачуваць яму.

Але ж беларускае і там, дзе, як пісаў Уладзімір Жылка, *блішча змагарскі пагляд*. Беларушчына – гэта заўсёды свядомы выбар: тое маглі б пацвердзіць не толькі старэйшыя пісьменнікі з Беласточчыны – Георгій Валкавыцкі, Янка Жамойцін, Віктар Швед, Дзмітры Шатыловіч, Васіль Петручук, Алена Анішэўская, але і іх наступнікі на роднай ніве. Беларускае адстойванне ўласных ідэалаў выявілася не толькі ў літаратуры, але і ў самім жыцці – найперш у тым, што са-

⁸ Я. Чыквін, *Далёкія і блізкія. Беларускія пісьменнікі замежжа*, Беласток 1997; Я. Чыквін, *Па прызванні і абавязку*, Беласток 2005; Я. Чыквін, *Ідэя. Вобраз. Інтэрпрэтацыя*, Беласток 2014.

⁹ А. Баршчэўскі, *Беларуская эміграцыйная пісьмовасць*, Варшава 2004; А. Баршчэўскі, *Лёсы беларусізацыі ў асьвятленні эміграцыйнага даследчыка Уладзімера Глыбіннага*, “Acta Albarutenica”, t. 11, Warszawa 2011; А. Барскі, *Выбраныя творы*, Мінск 2011.

¹⁰ У. Гніламёдаў, *Літаратурнае жыццё на Беласточчыне*, [у:] *Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя*, с. 723.

мавітыя сучасныя “белавежцы” не зняверыліся ў сабе. Свае мастацкія таленты праз беларускую мову яскрава раскрылі Алесь Барскі, Мікола Гайдук, Ян Чыквін, Янка Анісэровіч (Яша Бурш), Сакрат Яновіч, Уладзімір Гайдук, Надзея Артымовіч, Юрка Геніюш, Міхась Шаховіч, Юрый Баена, Міра Лукша, Жэня Мартынюк, Віктар Стахвюк, Міхась Андрасюк, Валодзя Саўчук, Юрка Буйнюк, Юстына Каролька, Лідзія Маліноўская, Кацярына Сянкевіч...

Не беручыся характарызаваць усе фарбы творчых індывідуальнасцей “белавежцаў”, (пра іх нямала пісалі Я. Чыквін, А. Баршчэўскі, У. Гніламедаў, У. Конан, А. Макмілін, Г. Тварановіч, Г. Тычко, В. Шынкарэнка, А. Макарэвіч, А. Брадзіхіна, А. Петрушкевіч, А. Мельнікава, Л. Алейнік і інш.), вернемся яшчэ раз да адной, самай традыцыйнай з іх: менавіта мастацкая непасрэднасць адметнага кшталту вельмі высока ацэньваецца даследчыкамі з Рэспублікі Беларусь. Мы ведаем, **што** пра такую эстэтыку напісаў у свой час Максім Багдановіч, маючы на ўвазе хрэстаматыйныя вершы ранняга Якуба Коласа: жывая вада глыбокага шчырага пачуцця адухаўляе рэчыўна-апісальныя, на першы погляд, малюнкi, і робіць простае высокім.

Калегі вылучалі падобныя рысы, напрыклад, у паэзіі Віктара Шведа, называючы яго *місійным* паэтам (услед за азначэннем Г. Валкавыцкага ў “Ніве”, 1990, № 25), бо ў маўленні Віктара Шведа ўвесь час узнаўляліся менавіта выявы беларускага суладнага светаадчування, традыцыйнай беларускай ментальнасці. Гэта падабаецца многім аматарам прыгожага пісьменства. Відаць, такая адухоўленая прастата ўваходзіць у рэзананс з густамі многіх чытачоў. Яе ж, але больш ці менш мадэрнізаваную, знаходзім таксама ў вершах Уладзіміра Гайдукі, Жэні Мартынюк... Не забудземся, што літаратура – яшчэ і справа густу, які выходзіць пэўным часам і культурным асяродкам.

Усім вядомая цензура сацыялістычных часоў па абодва бакі беларуска-польскай мяжы ў другой палове ХХ стагоддзя, безумоўна, спараджала гіпертрафію пэўных тэм і пэўнай эстэтыкі, схіляючы да стылёвага кансерватызму. Але нішто не можа зацугляць мастацкую думку творцы. І беларуская літаратура нястомна самасцвярджалася, чуйна рэагуючы на тыя новыя магчымасці для бесцензурнага выказвання (і эстэтычнага, і фактаграфічнага), што адкрываліся перад ёю.

І калі нават заўважыць той кансерватызм у максімальным акцэнце на традыцыі, то гэта зусім не будзе прэрэчыць любові да авангаду або поставангарду ў літаратуры. Беларуская традыцыя не прэрэчыць ніякай любові. Але яна захоўвае – кансерватыўна! – чалавечнасць і вер-

ніцкі пафас. Пра эта – паэзія А. Баршчэўскага (Барскага), Я. Чыквіна, Н. Артымовіч, Г. Тварановіч... Нават інтэртэкстуальнасць, больш прыдатная для скепсісу, ці ні ва ўсіх “белавежцаў” часцей спалучаецца з памкненнем да прыгажосці і добра.

Кожны творца з “Белавежы” транслюе свой свет. Але ўсіх “белавежцаў” на лірычнай хвалі паяднаў філосаф Уладзімір Конан: *Паміж еўрапейскім і славянскім масівамі згубілася ў шматмоўным літаратурным моры зялёная беларуская выспа, дакладна названая “Белавежай”*¹¹. Тут, лічыў знаўца нашай літаратуры і міфалогіі, захаваліся тыя карані традыцыйнай культуры, якая ў *еўрапейскім рэгіёне перайшла ў фазу цывілізацыі*¹². Але наймоцная настальгія па натуральнасці засталася, і яе спаталіе “зялёная выспа”...

На зыходзе ХХ стагоддзя разам са сцверджаннем слова ўласна-мастацкага распачаўся сапраўдны бум аўтабіяграфічнай, дакументальна-мастацкай літаратуры: як у Польшчы, так і ў Беларусі. Асабліва заўважным ён зрабіўся пасля прэцэдэнтнага прысуджэння Нобелеўскай прэміі Святлане Алексіевіч за праўдзівую дакументальна-мастацкую творчасць. Аўтабіяграфічнае пісьменства з першых вуснаў, паміж іншым, сведчыла пра непарыўную сувязь “зялёнай выспы” з “мацерыком”, пра цэласнасць беларускага быцця, нашай гісторыі, захаванай у індывідуальнай памяці яе ўдзельнікаў і сведкаў.

Важкае слова тут было прамоўлена “белавежцамі” з пакалення, народжанага ў пачатку 1920-х гадоў. Гэта ўспаміны Янкі Жамойціна “З перажытага” (1996), Георгія Валкавыцкага “У каменным крузе” (2000), Алены Анішэўскай “Пакаленне вайны” (2003). Быў выдадзены і беластоцкі зборнік мемуараў “Лёс аднаго пакалення” (1996, з тэкстамі К. Сідаровіча, Ю. Пракаповіча, Я. Жамойціна, В. Ярмалковіча, пад рэдакцыяй Я. Мірановіча). Пачыналася ж агульнабеларуская мемуарыстыка яшчэ з даўнейшых твораў Ф. Аляхновіча (“У капцюрох ГПУ”), Я. Германовіча (Вінцука Адважнага, “Кітай – Сібір – Масква”), Л. Геніюш (“Сповідзь”)... Урэшце, звязваючы канцы разарваных радаводаў, у Мінску з’явілася новая серыя кніг з аповяданнямі пра беларускія лёсы на заходне-ўсходнім памежжы. Гэта “Беларуская мемуарная бібліятэка”, прэзентаваная ў 2011 годзе. Пра тое, што беларусы ўсё ж *не растаялі, не расплыліся імглою між чужых* (па слову Н. Арсенневай), сведчаць такія выданні з гэтай серыі, як “Успаміны пасла”

¹¹ У. Конан, *Белая вежа літаратуры*, [у:] *Беларускія пісьменнікі Польшчы. Другая палова ХХ ст.*, уклад. Я. Чыквіна, Мінск 2000, с. 4.

¹² Тамсама, с. 3.

Аляксандра Стагановіча, “Пакуль рука пяро трымае” Зоські Верас, “Мае ўспаміны” Марыі Стагановіч, “Партрэт стагоддзя” Яўгена Ціхановіча і інш. (каардынатары серыі – вядомыя даследчыкі літаратуры А. Фядута і Н. Гардзіенка, выдавец М. Шыбка)¹³.

Як бачым, размаітыя дзяржаўныя межы аказаліся не ўладнымі скасаваць беларускі этнас. У сучаснай інфармацыйнай прасторы актыўна рэалізуецца магчымасць з патрыятычным пафасам, з любоўю да роднай зямлі падзяліцца перажытым, параўнаць жыццёвы досвед беларусаў з розных яе куткоў, убачыць і сваю, і сусветную гісторыю беларускімі вачыма, увасобіць спасцігнутае ў мастацкім слове.

Менавіта ў агульным, пэласным кантэксце выразна бачыцца анталгічны пафас “Белавежы”. Гэта, па-першае, годная самарэалізацыя, нацыянальная культуратворчасць з перспектай, адкрытай у шырокі свет; і па-другое, асэнсаванне “белавежскага” ўнёску ў чыннасць усёй нацыі, усіх беларусаў свету.

L I T E R A T U R A

- Bibliâgrafiâ (1958–2016). Belaruskae litaraturnae ab'âdnanne «Belaveža», «Tèrmapily» 2017, № 21 [Бібліяграфія (1958–2016). Беларускае літаратурнае аб'яднанне «Белавежа», «Тэрмапілы» 2017, № 21].*
- Barščeŭski A., *Belaruskaâ èmigracyjnââ pîs'movas'c'*, Varšava 2004 [Баршчэўскі А., *Беларуская эміграцыйная пісьмовасць*, Варшава 2004].
- Barščeŭski A., *Lësy belar belarusizacyi ŭ as'vâtlenni èmigracyjnaga das'ledčyka Uladzimera Glybinnaga*, “Acta Alba Albarutenica”, t. 11, Warszawa 2011 [Баршчэўскі А., *Лёсы беларусізацыі ў асвятленні эміграцыйнага даследчыка Уладзімера Глыбіннага*, “Acta Albarutenica”, t. 11, Warszawa 2011].
- Barski A., *Vybranyâ tvory*, Mînsk 2011 [Барскі А., *Выбраныя творы*, Мінск 2011].
- Gl.: [online], https://novychas.by/kultura/belaruskaja_memuarnaja_b_bl_ja, [dostup: 03.04.2018] [Гл.: [online], https://novychas.by/kultura/belaruskaja_memuarnaja_b_bl_ja, [доступ: 03.04.2018]].
- Gnîlamëdaŭ U., *Litaraturnae žyccë na Belastoččyne*, [u:] *Gîstoryâ belaruskaj litaratury XX stagoddzâ*; U 4 t., t. 4., kn. 2, 1986–2000, Mînsk 2003 [Гніламёдаў У., *Літаратурнае жыццё на Беластоцчыне*, [у:] *Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя*; У 4 т., т. 4, кн. 2, 1986–2000, Мінск 2003].

¹³ Гл.: [online], https://novychas.by/kultura/belaruskaja_memuarnaja_b_bl_ja, [доступ: 03.04.2018].

- Konan U., *Belaâ veža litaratury*, [u:] *Belaruskîâ pîs'mennîkî Pol'sšcy. Drugaâ palova XX st.* uklad. Â. Čykvîna, Mînsk 2000 [Конан У., *Белая вежа лiтаратуры*, [y:] *Беларускiя пiсьменнiкi Польшчы. Другая палова XX ст.*, уклад. Я. Чыквiна, Мiнск 2000].
- Lojka A., *Roŭnakutny trohvuhol'nik, abo Ad Palâtona da Maksîma Tanka*, Mînsk 2003 [Лойка А., *Роўнакутны трохвугольнiк, або Ад Палямона да Максiма Танка*, Мiнск 2003].
- Tvaranovič G., *Belaruskâ litaratura ŭ Pol'sšcy*, [online], <http://www.tbm-mova.by/monitoring22.html>, [dostup: 09.05.2017] [Тварановiч Г., *Беларуская лiтаратура ў Польшчы*, [online], <http://www.tbm-mova.by/monitoring22.html>, [доступ: 09.05.2017].
- Plostanova M., *Postsovetskaâ literatura i èstetika transkul'turacii*, Moskva 2004 [Глостанова М., *Постсоветская литература и эстетика транскультурации*, Москва 2004].
- Čykvîn Â., *Dalëkîâ i blîzkîâ. Belaruskîâ pîs'mennîkî zamežža*, Belastok 1997 [Чыквiн Я., *Далёкiя i блiзкiя. Беларускiя пiсьменнiкi замежжа*, Беласток 1997].
- Čykvîn Â., *Pa pryzvanni i abavâzki*, Belastok 2005 [Чыквiн Я., *Па прызваннi i абавязку*, Беласток 2005].
- Čykvîn Â., *Ìdèâ. Vobraz. Ìntèrpretacyâ*, Belastok 2014 [Чыквiн Я., *Идèя. Вобраз. Ìнтèрпрèтэцýя*, Беласток 2014].

S U M M A R Y

PATHOS OF CREATIVITY OF “BELAVEZHA” WRITERS IN THE BELARUSIAN-POLISH BORDER AREA

Belarusian literature in the 20th century often developed on the territory of other countries. A particularly striking example of such development is represented by creativity of Belarusian writers of Poland, united in the literature association “Belavezha” in 1958. The article highlights the links between the literature of the Belarusian-Polish borderland and the literary process in the BSSR and the Republic of Belarus, highly appreciated spiritual and pragmatic activity of “Belavezha” writers, national style features in their work, aspiration in artistic autobiographies to reconstruct the life of the Belarusian people in the era of state border changes in Europe, and patriotic pathos.

Key words: Belarusian literature of Poland, literature association “Belavezha”, borderland, culture, aesthetics, pathos, patriotism.

STRESZCZENIE

PATOS TWÓRCZOŚCI PISARZY-“BIAŁOWIEŻAN”
NA BIAŁORUSKO-POLSKIM POGRANICZU

Literatura białoruska w XX wieku często rozwijała się na terytorium innych krajów. Przykładem takiego rozwoju jest twórczość białoruskich pisarzy w Polsce, stowarzyszonych w organizacji literackiej „Białowieża” w 1958 roku. Artykuł przedstawia związki między literaturą na białorusko-polskim pograniczu a procesem literackim w BSRR i Republice Białoruś, podkreśla duchową i pragmatyczną działalność pisarzy-„białowieżan”, ich narodowy styl, aspiracje – aby zrekonstruować życie Białorusinów w epoce przesuwania granic w Europie, podkreśla patriotyczny patos.

Słowa kluczowe: literatura białoruska w Polsce, stowarzyszenie literackie „Białowieża”, pogranicze, kultura, estetyka, patos, patriotyzm.